

КОНЦЕПТ ДУШІ В МОВІ ТА КУЛЬТУРІ

Уляна МОВНА

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9763-2455>

доктор історичних наук,
старший науковий співробітник,
Інститут народознавства НАН України,
відділ історичної етнології,
проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна
e-mail: movlana@ukr.net

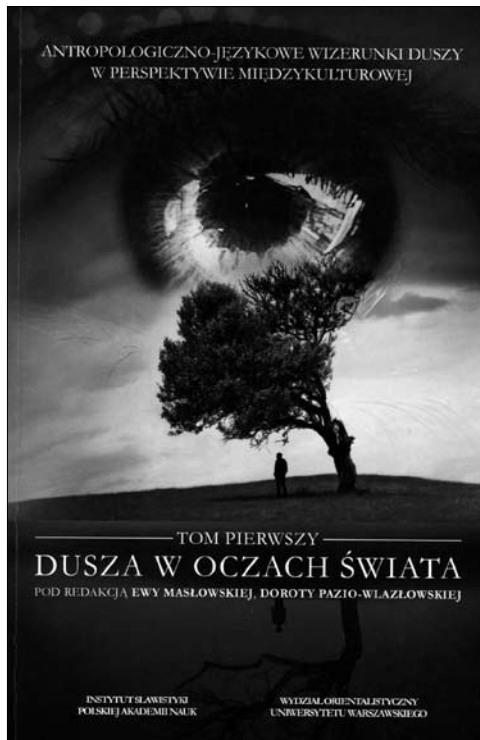
**Antropologiczno-językowe wizerunki duszy
w perspektywie międzykulturowej. T. 1:
Dusza w oczach świata.
Pod red. E. Masłowskiej, D. Pazio-
Wlazłowskiej. Warszawa, 2016. 556 s.**

Двохтомна монографія «Душа в очах світу» та «Світ очима душі» — вельми результативний підсумок Міжнародної конференції під однойменною назвою, проведеної 2015 р. у Варшаві Інститутом славистики ПАН при співучасті Відділу сходознавства Варшавського університету та Славистичної фундації. Актуальність поважного наукового видання в тому, що воно заторкує невичерпну проблематику духовності, що є наріжним каменем гуманітаристики як наукової дисципліни, яка фокусується на дослідженні нематеріального виміру реальності, що поєднує традиції та сучасність. Позачасовою дилемою людства була рефлексія над сутністю самої людини та її екзистенції після спливання терміну фізичного існування, про що свідчить розгорнута система похоронної ритуалістики як у примітивних народів, так і в розвинутих цивілізаціях. Метою конференційних виступів та проведених в її рамках дебатів над феноменом душі було створення дослідницької платформи з різних гуманітарних наукових середовищ.

Перший том «Душа в очах світу» відкриває собою інтердисциплінарний дискурс щодо способів функціонування поняття «душа» в різних культурах світу та їх змін упродовж століть і включає розвідки 36 авторів з Польщі, Литви, Білорусі, України, Росії, Словаччини, Чехії та Франції, структурно укладені у три частини: «Душа з перспективи гуманітаристики»; «Концептуалізація душі у мові»; «Душа в мові і традиційній культурі (фольклорі, обрядах, ритуалах та віруваннях)».

Перша частина обіймає 9 розділів, присвячених проблематиці тілесності та духовності людської природи загалом: «Гуманітаристика: від спірітуалізму до соматизму» (І. Букраба-Рильська); «Душа» — культурний ключ до безсмертя» (У. Легр); «Душа як золото, душа як вуж — герменевтичний голос в дискусії про природу душі» (М. Новаковська); «Концепція однієї душі як ознака раціоналізму давніх греків» (Д. Шиманська-Кута); «Кілька зауваг про зв'язок душі та голосу у світлі вибраних філософських праць» (М. Майдак); «Розуміння душі в юдаїзмі» (Р. Марцінковський); «Потрійна природа людини в світлі тверджень про неповноту К. Гьоделя» (К. Попович); «Душа в часи модерної репродукції» (М. Заяць); «Втрачена душа» (Я. Мізінська).

У другій частині зібрано тексти авторів 15 розділів, сконцентрованих на концептуалізації душі у мові в її етимологічному, лексично-семантичному, фра-

зоологічному, пареміологічному, антропонімному та етнолінвістичному вимірах на матеріалах різних мов світу: «Юдеохристиянське поняття душі в світлі фактів мови» (Р. Гжегорчикова); «Вирази «душа» і «тіло». Колокаційність слів і контекстна актуалізація значення ДУША» (В. Височанський); «Досвід душі — досвід тіла. Про два значення лексеми *душа* в сучасній польській мові» (Д. Філар); «Душа і серце як органи «шостого чуття» (на матеріалі російської мови)» (О. Березович); «Душа і серце в російських і словацьких текстах за даними співставного лінгвокогнітивного аналізу» (Н. Коріна); «Серце і душа як органи чуття в слов'янській і балтійській мовних моделях емоційного світу людини (на матеріалі фразеологізмів російської, болгарської, словацької, чеської, латиської і литовської мов)» (О. Макаровська); «ДУША в дефініції, фразеології і турецьких прислів'ях» (К.М. Станек); «Душа в чеській мовній картині світу. Контексти, назви, концептуалізація» (І. Ванькова); «Сербські фразеологізми з лексемою *душа* у співставленні з іншими слов'янськими мовами» (Д. Айдачич); «Про російську душевність» (О. Фролова); «Душа в слов'янській антропонімії (на прикладах головно польської антропонімії)» (В. Шуловська); «Слово-

твірний образ *душі*» (І. Буркацька); «Душа Яна Кохановського — мовознавчий погляд» (К. Дата); «ДУША НАРОДУ, ДУХ НАРОДУ. Вербалізація поняття «внутрішній духовний первень національної спільноти» у вибраних європейських мовах» (А. Нев'яра).

Третя, заключна частина монографії з акцептацією екзистенційної проблематики душі дотично до явища смерті, репрезентованою в народній культурі, фольклорних текстах, традиційній обрядовості — найцікавіша та найпізнавальніша для етнолога. Основна дослідницька увага 12 авторів сфокусована на посмертному існуванні душі у різних формах її вияву (рослинних, тваринних, демонічних), а також контактах з живими, та у різних культурах і стосується вірувань поляків, чехів, росіян, литовських старообрядців, якутів та євреїв: «Метемпсихоз у слов'янських народних уявленнях» (С. Толстая); «Східнослов'янські та єврейські народні розповіді про появу душі (до проблеми взаємодії фольклорних традицій)» (О. Белова); «Душа у чеських фольклорних письмових текстах» (Л. Яновець); «Наративи про покійників і народна фразеологія про душу в традиційній культурі старовірів Латгалії» (О. Корольова); «Блукання душі на тому та цьому світі: сучасна північноросійська традиція» (А. Мороз); «Душі померлих в народній поховальній та поминальній обрядовості в Опочинському та Радомському повітах» (З. Купісінський); «Дід і баба — охоронці душі (у польській мові та народній культурі)» (Є. Масловська); «Мультиплікація душі: слов'янські повір'я про дводушників» (М. Валенцова); «Духи померлих в традиційних віруваннях народу Саха (Якутія)» (Р. Завіша); «Душа звірів і речей: матеріальні значення душі» (Г. Кабакова); «Листи до неба як форма інтернет-комунікації з засвітом» (М. Вуйціцька); «Вічно живі... Форми безсмертності героїв радянського фольклору 20—30-х рр. ХХ ст.» (І. Репніковська).

Видавці колективної монографії «Душа в очах світу» планують продовжувати розпрацювання означеної тематики в рамках циклічних конференцій, присвячених антропологічно-культурному візерунку душі в мові та культурі, а також шляхом публікації наступних томів серії.